

УДК 378.018.43

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Марина Литвиненко

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Пасічник Н.О.

Центральноукраїнський державний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

Стаття присвячена питанню забезпечення академічної доброчесності в освітньому процесі закладу середньої освіти. Проведено аналіз положення законодавства, що регулює сферу освіти. Зосереджено увагу на поняттях "академічна доброчесність" та "академічна недоброчесність". Наголошено на власних поглядах щодо підвищення якості освітнього процесу та необхідності дотримання закладам середньої освіти базових принципів доброчесності як запоруки майбутнього успіху підростаючого покоління. Наведено приклади проведення «Уроків доброчесності» від проєкту «Прозора школа: як будувати доброчесне середовище», розробленого Офісом розбудови доброчесності при НАЗК. Наведені матеріали можуть бути доцільними та корисними при підготовці вчителя до проведення виховних робіт.

Ключові слова: освітнє середовище, академічна доброчесність, академічна недоброчесність, принципи, методи, успіх.

**ACADEMIC INTEGRITY IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A
SECONDARY EDUCATION INSTITUTION**

Maryna Lytvynenko

Scientific supervisor: doctor of historical sciences, professor N.O. Pasichnyk

The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,

Kropyvnytsky, Ukraine

The article is devoted to the issue of ensuring academic integrity in the educational process of a secondary education institution. An analysis of the provisions of the legislation regulating the field of education was carried out. Attention is focused on the concepts of "academic integrity" and "academic dishonesty". Emphasis is placed on one's own views on improving the quality of the educational process and the need for secondary education institutions to adhere to the basic principles of integrity as a guarantee of the future success of the younger generation. Examples of conducting "Lessons of integrity" from the "Transparent school: how to build a virtuous environment" project, developed by the Office of Building Integrity at the National Academy of Sciences, are given. The materials presented can be appropriate and useful in preparing a teacher for educational work.

Key words: educational environment, academic integrity, academic dishonesty, principles, methods, success.

Постановка проблеми. Світ змінюється, стає більш цифровим, в учнів з'являються нові можливості та спокуси. Перед ними стає питання зробити щось самому, і не витратити час чи знайти відповіді, наприклад, в інтернеті. До появи інтернет ресурсів учні користувалися ГДЗ (готові домашні завдання), зараз цей ресурс можна знайти і в електронному варіанті. Чому ж у дітей з'являється бажання і думка, що краще списати, ніж виконати завдання самому? Один із моментів із обрання такого способу недоброчесності - це відсутність віри в себе, сумніви щодо своїх знань та сили. Тож питання доброчесності в сучасному світі постає дуже гостро перед суспільством, це одна з нагальних проблем. Із прийняттям Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII в освітянському просторі з'являються такі поняття «доброчесність», «академічна доброчесність», «академічний плагіат» [3]. Тож, можемо зазначити, що доброчесність – це фундамент добробуту та процвітання не лише для людини, а і для цілого суспільства. Людина, яка навчається чесно і добросовісно, має набагато більше переваг, ніж та, яка не віддає цьому потрібної уваги. Це успішне майбутнє, яке може чекати на кожного, якщо почати бути чесним, перш за все, хоча б самим собою. Успішне суспільство можливе в тому числі завдяки цінностям, що об'єднують: честі, гідності, взаємоповаги та доброчесності. І їх виховання має відбуватись з-за шкільної парти. Саме школа має стати майданчиком, що сприятиме розвитку особистостей, для яких доброчесність - це норма [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Дану проблему досліджували Marilyn Price-Mitchell, Fishman T , Ірина Шліхта, Наталя Шліхта [5], вони зосередили свою увагу на важливості доброчесності на всіх етапах життя підрастаючого покоління, на способах покращення доброчесності, розглянули та проаналізували фундаментальні цінності доброчесності.

Метою статті є розглянути основні поняття та деякі положення національного законодавства, що регулюють сферу освіти, щодо основних принципів академічної доброчесності; представити стислий виклад «Уроків доброчесності» для здобувачів освіти гімназії №6 завдяки яким учні здобули

неабиякий досвід — вміння жити в середовищі, яке має базуватися на повазі, честі, гідності, справедливості та доброчесності.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження.

Оскільки поняття доброчесності сприймається як більш абстрактне, говорити про нього стає складно або навіть незручно. Але насправді в останні роки з'являється все більше досліджень про те, як виховання доброчесності впливає на стан розвитку суспільства та окремих громадян. Якщо школа має на меті виховання дітей чесністю, доброчесність, то в результаті ми отримаємо більш успішне суспільство, у якому рівень корупції нижчий, а рівень громадянської свідомості вищий [1].

Уже в школі діти опиняються в ситуації, коли їм потрібно зробити вибір — робити правильно чи робити це комфортно. Списати на контрольній чи виконати завдання самостійно? Або дозволити однокласнику списати домашнє завдання чи відмовити, бо це несправедливо? А якщо він чи вона образиться? Як будувати відносини далі? І таких ситуацій багато [5].

Згодом, у дорослому житті, вони стають іншими - стають перед вибором виконати свою роботу доброчесно чи використати чужу ідею та видати за свою? І саме цей вибір треба зробити кожному самостійно. Дитячі проблеми стають дорослими і супроводжують нас усе життя. Тому починати говорити про доброчесність і виховувати цю якість потрібно зі школи, навіть раніше [1].

Розглянуто Статтю 42 Закону України «Про освіту», що описує юридичне розуміння поняття «академічна доброчесність». Приділено увагу порядку виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, що визначаються уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів. У законодавстві України передбачена відповідальність за порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, зокрема можна виділити такі її види: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом

освіти пільг з оплати навчання. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону України «Про освіту» [3].

Дослідження виявило зв'язок між прозорим середовищем у класі та майбутньою громадянською поведінкою дітей. У класах, де вчителі підтримували справедливість, повагу та толерантність, учні в майбутньому більшою мірою демонстрували сильні громадянські зобов'язання. Водночас якщо більше в суспільстві відповідальних, свідомих та доброчесних громадян, то успішним є це суспільство [2].

У квітні 2023 року наша Гімназія зацікавилася курсом "Прозора школа: як будувати доброчесне середовище", розробленого Офісом розбудови доброчесності при НАЗК спільно з партнерами: EdCamp Україна та Освітнім омбудсменом України.

Спочатку вчителі нашої гімназії відвідали вебінар онлайн на тему: "Нариси про доброчесність" (5-8 класи), який був організований Офісом доброчесності НАЗК. На вебінар були запрошені керівники, заступники та вчителі шкіл міста та області. Всі мали можливість дізнатися про важливість доброчесності та її вплив на розвиток суспільства. Під час вебінару було порушено різні теми, пов'язані з доброчесністю. Формування доброчесності є важливим завданням сучасної освіти, тому ми плануємо провести подібні вебінари та інші заходи, щоб сприяти розвитку цінностей, які допоможуть нашим учням стати справжніми лідерами в майбутньому [4].

Цей курс - перший у системі курсів для педагогів на тему доброчесності. Завдяки ньому ми дізналися, що таке корупція, доброчесність, а також які є інструменти для забезпечення доброчесності у школі.

Так як серія уроків була розроблена для здобувачів освіти 5-8 класі, наші класні керівники 5-8 класів активно підключилися до даного проекту, що включав в себе проведення щотижня по уроку Офісу доброчесності НАЗК "Прозора школа". Тож розглянемо поетапно 5 уроків «Нариси доброчесності» [4].

Урок 1 «Що таке доброчесність?»

На першому уроці учні дізналися, що таке доброчесність та в чому її цінність; усвідомили наскільки важливо дотримуватись суспільних правил, приймати виважені рішення. Переглянули мотиваційний мультфільм, дійшли висновку, що необхідно робити добрі вчинки навіть тоді, коли тебе ніхто не бачить. Усвідомили, що доброчесність виступає основою для формування здорового суспільства починаючи зі шкільного рівня, тому дуже важливо говорити про неї вже зараз.

Доброчесність – це коли свідомо обираєш не списувати, а самостійно написати контрольну роботу незалежно від того дивиться на тебе вчителька чи ні. Легко дотримуватися правил, коли за тобою спостерігають інші люди. Складніше це робити, коли тебе ніхто не бачить і є вибір вчинити доброчесно чи ні. Ти вибираєш шлях доброчесності. І це про наші внутрішні переконання та цінності, а також про те, що ми свідомо вибираємо шлях, коли ми керуємося правилами або нормами моралі, які встановлено.

Здобувачам освіти було запропоновано самостійно визначити поняття "Доброчесність". Розглянули та обговорили ситуації, спроектовані навчальною програмою НАЗК. Для учнів це була цікава дискусія. Ознайомилися з впливом академічної доброчесності на кар'єрний успіх відомих людей. Для дітей матеріал був пізнавальним та цікавим.

Пояснили учням, чому доброчесність важлива для кожної людини, в тому числі для публічної. А саме, сучасний світ – це світ відкритих даних. Про кожного можна знайти багато інформації. Інтернет стирає кордони і робить кожного з нас в якійсь мірі публічною особистістю. Розказали учням декілька прикладів з політики, бізнесу, науки, шоу-бізнесу, коли доброчесна поведінка сприяла розвитку та успішності, а недоброчесна - навпаки, означала крах кар'єри та репутації. Варто говорити не лише про окремих людей, але й про окремі спільноти. Зараз Україна переживає одну з найскладніших сторінок своєї сучасної історії. Вся Європа, весь світ дивується, вражений тим, як ми об'єдналися, підставили один одному плече.

Волонтери, українці забезпечують потреби військових, допомагають внутрішньо переміщеним особам. Це неймовірно. І це про доброчесність та демонструє цінності, які є у нашому суспільстві [4].

УРОК 2 «Доброчесність і держава»

У рамках проєкту "Прозора школа" для здобувачів освіти було проведено друге заняття "Доброчесність і держава". Діти ознайомилися із важливими цифровими застосунками, які допомагають громадянам вчиняти доброчесно у взаємодії з державними установами. Розглянули поняття корупції, найпоширеніші види й форми корупції, а також намагалися усвідомити роль громадських організацій у розбудові доброчесного суспільства.

Учасники освітнього процесу обговорили ситуації недоброчесної поведінки; ознайомилися з роботою органів Антикорупційної інфраструктури; висловили свої думки щодо важливості дотримання доброчесності у відносинах з державою.

Звернули увагу, що доброчесність є невід'ємною частиною нашої взаємодії з державою в тому числі. Рано чи пізно ми приходимо за довідкою в державну поліклініку, ми ходимо до державної школи, для поїздки за кордон ми маємо оформити закордонний паспорт і для цього звертаємось до державних органів. Надзвичайно важливо, щоб у наших взаємовідносинах з державою зберігалася цінність доброчесності, щоб ми могли та чинили за правилами. Подекуди виникає бажання обійти правила, схитрувати, домовитися (наприклад обійти чергу на оформлення паспорту). Але це є порушення цієї засадничої цінності доброчесності на якій базується розвиток всіх сучасних процвітаючих держав. Наразі, держава допомагає бути доброчесним. Вона робить все для того, щоб було максимально зручно і швидко вчиняти правильно, вчиняти доброчесно. Доброчесність – цінність важлива не лише для кожного окремого громадянина, але і безперечно є невід'ємною для представників держави. Для того щоб це забезпечити активно працюють як громадські організації, так і органи державної влади. Представники громадських організацій завжди проактивні, вони не можуть стояти осторонь, адже добре знають, що байдужість – краща подруга корупції. А тому вони об'єдналися і кожен на

своєму фронті працює (хтось проводить журналістські розслідування, хтось слідкує за роботою депутатів, за іншими службовцями). Вони завжди розказують громадянам де працюють «доброчесники», а де «недоброчесники». Звернули увагу учнів, що громадяни також можуть безпосередньо впливати на доброчесність нашої влади, зокрема шляхом формування депутатського корпусу у Верховній раді та взаємодіючи з нею. На сайті Верховної Ради України можна перевірити інформацію чи ходить депутат вчасно та на всі пленарні засідання, чи персонально голосує чи намагається проголосувати за когось іншого (а це недоброчесно), перевірити звіт щодо того як він спілкується з виборцями. Наголосили, що у зв'язку із воєнним станом персоналізована інформація є закритою, але доступ до неї буде відновлено після його завершення [4].

УРОК 3 «Доброчесність онлайн»

Що таке фейк, дезінформація, джинса, клікбейт, інформаційний фронт? Ці та інші поняття в інформаційному середовищі розглядали учні на третьому занятті просвітницького проєкту Офісу доброчесності НАЗК "Прозора школа".

Дезінформація - це поширення неправдивої інформації, спотворення фактів із метою впливу на думки та поведінку індивідів чи суспільства, досягнення віри соціальними групами в іншу картину світу, відміну від реальної. Ведення інформаційних війн є ще одним фронтом, який методами пропаганди та створенням інформативних бар'єрів впливає на рішення супротивника. Ось чому потрібно чітко розпізнавати дезінформацію та навчитися захистити себе неї.

Учасники освітнього процесу ознайомилися з основними правилами захисту від інтернет-атак та фейків, обговорили поради дотримання інформаційної гігієни.

Здобувачі освіти ознайомилися з різновидами дезінформації та маніпуляцій; зрозуміли, що фронт може бути інформаційним; знайшли дезінформацію з-поміж інших новин; переглянувши відео «Фейк», розібрались, що таке інформаційні маніпуляції; склали перелік простих і зрозумілих правил, яких варто дотримуватись у мережі [4].

УРОК 4 «Доброчесність у повсякденному житті»

Адже в повсякденному житті виникають ситуації, коли особа опиняється перед вибором: вчинити доброчесно чи ні. І подекуди з таких маленьких кроків складається загальна суспільна доброчесність. Для учнів місце для доброчесності віднайдеться як за шкільною партою (академічна доброчесність) так і в позашкільному житті.

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. У Законі України "Про освіту" є окрема стаття про академічну доброчесність, де чорним по білому написано: і списування, і плагіат, і хабарництво, і обман - все це прояви академічної недоброчесності.

На четвертому уроці курсу "Нариси про доброчесність" на тему «Доброчесність у повсякденному житті» діти ознайомилися з поняттям академічної доброчесності; обговорили історії про відомих людей та їх академічну доброчесність; переглянули відео про академічну доброчесність та необхідність її дотримання від команди EdEra; пограли в гру «Доброчесно-недоброчесно» та дійшли висновку про необхідність дотримання цінності доброчесності як в освітньому процесі, так і в повсякденному житті [4].

УРОК 5 «Доброчесність тут і зараз: величний народ величної країни»

П'ятий урок просвітницького проєкту Офісу доброчесності НАЗК "Прозора школа" на тему: "Доброчесність тут і зараз: величний народ величної країни" із здобувачами освіти пройшов емоційно та цікаво. Кожен пізнавав себе! Знову й знову ми маємо пізнавати себе як націю, як єдиний народ, вільний та сміливий! Ми маємо знати імена тих видатних українців, хто прославляє наш край на весь світ, хто віддає своє життя за нашу незалежність, самобутність і волю! Ми - нація гідна поваги! Ми нащадки величної історії й майбутнє величної незалежної країни!

«За короткий термін для підтримки цілої армії був злагоджений волонтерський рух, Українська армія перетворилася на одну з найбільш боєздатних та дієвіших, Український народ не припиняє дивувати світову

спільноту своєю злагожденістю та звитягою. А ми можемо лише пишатися нашими волонтерами, ЗСУ та усіма українцями. Різке бажання справедливості, любов до рідної землі, доброчесність та дух свободи – ось фундаментальні речі, з яким живе кожен співвітчизник. Українці своєю об'єднаністю перегортають нову сторінку суспільного ладу. Адже ми показуємо, що ефективність полягає в здатності об'єднуватися і брати на себе відповідальність та вирішувати задачі."

Також діти дізналися про визначні досягнення та надбання нашої Батьківщини; усвідомили роль кожного українця в розбудові доброчесного суспільства; склали правила доброчесного українця [4].

2 етап проведення «Уроків доброчесності» для учнів 7-9 класів «Доброчесність онлайн», складався з трьох додаткових уроків.

УРОК 6 «Доброчесність онлайн» на тему «Фейки та маніпуляції»

У рамках просвітницького проєкту Офісу доброчесності НАЗК "Прозора школа" здобувачі освіти гімназії №6 долучилися до наступного етапу, шостого уроку Доброчесності із курсу «Доброчесність онлайн» на тему «Фейки та маніпуляції». Діти дізналися, що фейків буває безліч і вони можуть бути різної форми та видів; отримали інструкцію «Як зловити фейк»; обговорили приклади фейкових текстів; ознайомилися з ресурсами, які допоможуть перевірити правдивість інформації; переглянули відео про інформаційні маніпуляції; закріпили отримані знання, потренували навички виявлення фейків та маніпуляцій і як захистити себе від них за допомогою гри (kahoot.it) [4].

УРОК 7 «Доброчесність онлайн» на тему «Боти й інфобульбашки»

У рамках просвітницького проєкту Офісу доброчесності НАЗК "Прозора школа" з учнями гімназії №6 проведено сьомий урок Доброчесності із курсу «Доброчесність онлайн» на тему: «Боти й інфобульбашки». Здобувачі освіти вчилися критично мислити під час споживання інформації в соцмережі; формували базові навички інформаційної грамотності; переглянули відео про ЗОМботів та усвідомили як їх розпізнавати; дізналися, що містять інформаційні бульбашки та в чому їхня підступність.

УРОК 8 «Доброчесність онлайн» на тему «Безпека в мережі»

На восьмому уроці Доброчесності на тему: «Безпека в мережі» діти обговорили правила поведінки в соціальних мережах під час війни; дізналися, як зупинити інфотерор; закріпили здобуті знання за допомогою інтерактивної гри kahoot.

Висновки

Проект “Прозора школа” – це просвітницький проєкт Офісу доброчесності НАЗК, спрямований на створення доброчесного та прозорого середовища в школах України через:

- взаємодію усіх учасників навчального процесу (учні, вчителі, адміністрація, батьки);
- запровадження наскрізної освіти про доброчесність (антикорупційної освіти)
- забезпечення належних умов для отримання знань, що сприятимуть формуванню доброчесної молоді.

«Прозора школа» допомогла:

- дітям – дізнатись що таке доброчесність та в чому її цінність;;
- вчителям – знати власні права та застосовувати антикорупційні навички в роботі і поза нею;
- шкільним адміністраціям - вміти виявляти корупційні ризики в школах та запобігати їм;
- батькам – стати партнерами педагогів задля забезпечення прозорого і безпечного шкільного середовища та кращого суспільства у майбутньому.

Метою проєкту «Прозора школа» було запуснути трансформацію освітнього середовища через інтеграцію антикорупційних навчальних матеріалів в освітній процес та створення рекомендацій для менеджменту шкіл щодо діяльності закладу освіти як інституції на засадах прозорості, відкритості та доброчесності.

Розуміємо, що формування доброчесності, імунітет до корупції важливо починати з дитинства. Тому разом з педагогами, учнями і батьками готові впроваджувати і надалі цей проєкт».

Упродовж усіх занять наскрізною темою для учнівського та педагогічного колективів стала – доброчесність. Вона проходила крізь тематичні уроки, антикорупційні турніри між класами, дебати, квести, гру «Мафія», онлайн-інструменти (Kahoot).

Тому у багатьох постає питання «Як виховувати доброчесність у дітей?»

По-перше, вчителі повинні на своєму власному прикладі демонструвати якості доброчесності, так як що нове покоління не народжується – його треба виховувати. Доброчесність – це коли ти сам готовий взяти на себе відповідальність за свої вчинки. І саме, якщо ти вчитель, ти несеш відповідальність за майбутнє покоління, за їхнє майбутнє.

По-друге, треба обов'язково залучити батьків до співпраці.

Дуже важливо щоб взаємини були побудовані на партнерстві, співпраці, академічній свободі й доброчесності. Коли всі учасники освітнього процесу створюють таку школу, щоби вона була комфортною і для батьків, і для дітей, і для вчителів.

По-третє, систематично працювати з темою доброчесності, не наголошувати на оцінках, хоча деякі діти не бояться поганих оцінок, але не люблять коли вчителі оголошують їх при всіх.

Наша гімназія виховує національну свідомість патріотів, які безмежно, безкорисливо люблять свій народ, Батьківщину, її історію, культуру і готові брати участь у побудові держави європейського зразка на основі доброчесності та боротьби з корупцією.

Це справжній осередок формування громадянської свідомості та найкращих моральних чеснот.

Список використаних джерел

1. Article - Academic Integrity is Essential to Learning by Marilyn Price-Mitchell Published: April 9, 2023 <https://www.rootsofaction.com/academic-integrity/>

2. Fishman T. (2012). The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. Available at: http://www.academicintegrity.org/icai/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf.

3. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519> (дата звернення: 17.11.2023р).
4. Стаття: Офіс доброчесності НАЗК 23 березня 2021р (дата звернення: 18.11.2023р.) URL: [file:///C:/Users/TPCUser/Downloads/665%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/TPCUser/Downloads/665%20(3).pdf)
5. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. К., 2019. 82 с. URL: <http://bit.ly/2n1HBmA>